

Faruk Sümer

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 23 январа, 2025
Faruk Sümer FARUK SÜMER

Doğum Tarihi: 5 Kasım 1924, Konya, Bozkır,
Ölüm Tarihi: 21 Ekim 1995, İstanbul

5 Kasım 1924'te Konya Bozkır ilçesinin Akçapınar köyünde doğdu. Babası tapu memurlarından ve Kurtuluş Savaşı gazilerinden Mehmed Zeki Efendi'dir. Daha ilkokul sıralarında iken tarihe karşı ilgi duydu. Müftü Hüseyin Hilmi Efendi'nin kızı olan annesi Zeliha Hanım'dan eski yazıyı öğrendi ve özel bir hocadan Kur'an dersleri aldı, kendi kendine Fransızca'sını geliştirmeye çalıştı. İstanbul Haydarpaşa Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra (1943) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne kaydoldu. Buradan Şubat 1948'de Anadolu Türk Boy ve Oymakları (XVI. ve XVII. Asırlarda) adlı lisans teziyle mezun oldu. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan aldığı bursla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nde doktora çalışmalarına başladı (1948).

Lisans tezinin genişletilmesiyle hazırladığı XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Anadolu-Suriye ve El-Cezire'de Oğuz Boylarına Mensup Teşekküller adlı tezle 24 Mayıs 1950'de edebiyat doktoru unvanını aldı. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde kısa bir süre memur olarak çalıştı (31 Ağustos 1950 – 5 Ocak 1951). Ardından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan adayı (29 Ocak 1953) ve asistan (29 Ocak 1954) oldu. Karakoyunlular, I. Kabilevî Bünyeleri ve Başlangıçtan Cihanşah'a Kadar Siyasî Tarihleri adlı tezle doçent unvanını aldı ve aynı kürsüde doçentliğe getirildi (16 Aralık 1955). 30 Kasım 1957'de tamamladığı askerlik hizmetinden sonra Oğuzlar'a Ait Destanî Mahiyette Eserler adlı takdim teziyle 15 Şubat 1963'te profesörlüğe yükseltildi. 31 Mart 1970'te Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nde eylemli profesörlüğe

tain edildi ve 22 Mayıs'ta kadrolu profesörlüğe geçirildi. 18 Haziran 1974'te kürsü başkanlığına getirildi. Kendi isteğiyle 10 Temmuz 1982'de emekliye ayrıldı. Yakalandığı karaciğer kanserinden 21 Ekim 1995 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi 26 Ekim 1995'te Kozlu'daki aile mezarlığına defnedildi. Faruk Sümer dört erkek çocuk babasıydı.

Yurt içinde ve yurt dışında birçok kongre, sempozyum ve seminere katılan Faruk Sümer, misafir profesör olarak 1970'te Londra Üniversitesi'nde, 1974'te Frankfurt'ta Goethe Enstitüsü'nde Türk-İslâm tarihi ve medeniyeti, Türk dili gibi dersler okuttu. Yerli yabancı birçok kurum ve kuruluşun aslî üyeliklerine seçildi. Derin bilgisi ve ciddi çalışmalarıyla yurt dışında tanındı, büyük ilgi ve itibar gördü. 1966'da oluşturulan Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü'nün kurucu üyesi olan Faruk Sümer burada genel muhasiplik, ayrıca Orta Anadolu Araştırma Merkezi başkanlığı, Selçuklu Araştırma Dergisi'nin sorumlu yazı işleri müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu'nda aslî üyelik, Ortaçağ Tarihi Bilim ve Uygulama Kolu'nda başkanlık, Konya Selçuklu Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Danışma Kurulu üyeliği yaptı.

Oğuzlar'ın tarih ve kültürünün ortaya çıkarılması hususundaki çalışmaları dolayısıyla **1993'te Türkmenistan İlimler Akademisi'ne seçildi.** Özel sohbetlerinde her Türk'ün kütüphanesinde Orhon Yazıtları, Dîvânü lugâti't-Türk, Dede Korkut Kitabı, Yunus Emre'nin divanı ve Mevlid'in bulunması gerektiğini söylerdi. 1944 yılından başlayarak Folklor Postası, Türk Tarih Kurumu'nun Belleten'i, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, İktisat Fakültesi Mecmuası, Resimli Tarih Mecmuası, Selçuklu Araştırmaları Mecmuası, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Türk Edebiyatı ve Türk Kültürü gibi dergilerde yazıları neşredilmiştir.

■ Eserleri:

– Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları (Ankara 1967, 5. bs., İstanbul 1999). Eser Kiril harfleriyle

Âzerî Türkçesi'nde (Bakü 1992), ayrıca **Türkmenistan Cumhurbaşkanlığı tarafından (Aşkâbâd 1999) yayımlanmıştır.**

– Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü: Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkleri (Ankara 1976, 1992). İran'da 1501'de Safevî Devleti'ni kuran Türk unsurunun büyük çoğunluğunun Anadolu'dan İran'a göçen Türkler olduğunu ortaya koyan eser, Nağş-ı Türkân-ı Anâtolî der Teşkîl û Tevsi'-a-i Devlet-i Şafevî adıyla Farsça'ya çevrilmiştir (trc. İhsan İşrâkî – M. Takî İmâmî, Tahran 1371 hş.).

– Türkler'de Atçılık ve Binicilik (İstanbul 1983). Alan araştırması yapılarak yazılmış eserlerden biri olup binit takımıyla ilgili bilgileri ve binit takımına dair deyimleri de içermektedir.

Kara Koyunlular: Başlangıçtan Cihan-Şah'a Kadar (Ankara 1967, 1984, 1992). Eserde Karakoyunlu ulusunun kabilevî bünyesiyle bu ulusun kurmuş olduğu devletin siyasî tarihi ele alınmaktadır.

– Eski Türkler'de Şehircilik (İstanbul 1984). Eserde Gök Türkler, Uygurlar, Çiğiller, Tohsılar, Karahanlılar ve Oğuzlar'da şehircilik anlatılmaktadır.

– Yabanlu Pazarı: Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar (İstanbul 1985). Kayseri Pazarören'de kurulan fuardan bahsedilen eserde ayrıca Zamantı Kalesi'ne ait tesbitlerle İbn Abdüzzâhir'in Ravzâtü'l-behiyyeti'z-zâhire adlı eserinden I. Baybars'ın 1277 Anadolu seferine dair bölümün tercümesi verilmektedir.

– Eshâbü'l-Kehf / Yedi Uyurlar (İstanbul 1989). Ashâb-ı Kehf'in Afşin varyantını anlatmaktadır.

– Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri (Ankara 1990, 1992). Daha önce yayımlanan incelemelerin yeniden gözden geçirilmiş bir şekli olan kitapta Selçuklular devrinde Mengüçlüler, Saltuklular, Ahlatşahlar ve Dilmaçoğulları /

Togan Arslanoğulları'nın rolleri konu edilmektedir.

– Çepniler: Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu (İstanbul 1992).

– Tirebolu Tarihi (İstanbul 1992).

– Türk Cumhuriyetlerini Meydana Getiren Eller ve Türk Destanları (İstanbul 1997). Daha önce yayımlanmış makalelerden oluşmaktadır. Birinci bölümde Oğuzlar, Karluklar, Kimekler, Kıpçaklar gibi Türk cumhuriyetleri, ikinci bölümde Türk destanları anlatılmaktadır.

Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları (I-II, İstanbul 1999). Türkler'de ad vermeyle ilgili geleneklerden sonra Göktürkler'den Osmanlılar'a kadar Türk devletlerinde kullanılmış olan kişi adları incelenmiş, dolayısıyla Türk devletlerinin özellikleri, kişi adlarının anlamları, bu kişilerin biyografileri yanında birçok gelenek ve görenek hakkında bilgi verilmiştir.

■ Faruk Sümer'in yaptığı bazı çeviri ve neşirler de şunlardır:

– Ebû Bekr-i Tihrânî, «Kitâb-ı Diyârbekriyye/Akkoyunlular Tarihi» (Necati Lugal ile birlikte, I-II, Ankara 1962-1964, 1993;

– Zebân-ı Ferheng-i Îrân adıyla 1356'da Tahran'da yayımlanmıştır);

– İslâm Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı: Metinler ve Çevirileri (Ali Sevim ile birlikte, Ankara 1971, 1988);

– The Book of Dede Korkut. A Turkish Epic (Ahmet Edip Uysal – Warren S. Wolker ile birlikte, London 1972, 1992). Ayrıca bazıları küçük bir kitap hacmindeki makaleleri arasında "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Kayılar" (Belleten, XII/47 [1948], s. 575-615);

– "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar" (TAD, X [Ankara 1963], s. 1-108);

– “Anadolu’da Moğollar” (Selçuklu Araştırmaları Dergisi, I [Ankara 1970], s. 1-144) sayılabilir. Sümer’in Türk Ansiklopedisi, İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi ve The Encyclopaedia of Islam’a yazdığı çok sayıda madde bulunmaktadır.

– Faruk Sümer’in İslâm Devletleri: Tarihçeleri, Kronoloji ve Soykütüğü Cetvelleri, Körođlu’nun Tarihî Şahsiyeti ve Melemenci-Oğulları Tarihi adlı eserleri baskıya hazır durumdadır.

Ayhan YÜKSEL.

Alıntı Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly